

Petr Kokaisl a kolektiv

Pestrá Evropa

Toskové a Gegové v Albánii
Albánci v Černé Hoře, Makedonii a Srbsku - Kosovu
Bretonci ve Francii
Gagauzové v Moldávii
Ladinové v Itálii
Rusíni na Slovensku, Ukrajině, v Maďarsku, Rumunsku a Moldávii
Huculové na Ukrajině
Rusové (staroobřadníci) v Lotyšsku
Walsеровé ve Švýcarsku

Členové autorského kolektivu:

Dana Benediktová	Jakub Kratochvíl
Pavla Blaszczyková	Milan Mayer
Kristýna Došková	Ingeborg Mészlová
Martina Elicarová	Marie Milenovská
Ondřej Fišer	Romana Mondryk
Veronika Fučíková	Petr Müller
Hana Housková	Markéta Sovová
Lucie Javůrková	Kateřina Tomšů
Miloš Jodas	Veronika Volfová
Petr Kokaisl	Tereza Wagnerová

NOSTALGIE

2015

KOKAISL, P. a kol. *Pestrá Evropa: Toskové a Gegové v Albánii, Albánci v Černé Hoře, Makedonii a Srbsku – Kosovu, Bretonci ve Francii, Gagauzové v Moldávii, Ladinové v Itálii, Rusíni na Slovensku, Ukrajině, v Maďarsku, Rumunsku a Moldávii, Huculové na Ukrajině, Rusové (staroobřadníci) v Lotyšsku, Walserové ve Švýcarsku.* Praha: Nostalgie, 2015. 71 s. ISBN 978-80-906207-0-4.

<http://pestraevropa.hks.re>

Projekt Pestrá Evropa realizovaný na Katedře psychologie PEF ČZU probíhá pod záštitou děkana Provozně ekonomické fakulty České zemědělské univerzity v Praze Ing. Martina Pelikána, Ph.D.

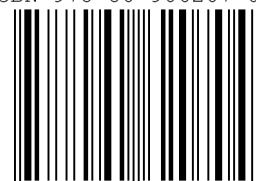
Poděkování patří tajemnici Provozně ekonomické fakulty ČZU JUDr. Marii Divišové.

© Petr KOKAISL a kolektiv, 2015

ISBN 978-80-906207-0-4

ISBN 978-80-906207-0-4

9 788090 620704 >

Toskové a Gegové v Albánii

*Dana Benediktová, Miloš Jodas, Petr Müller,
Kateřina Tomšů*

Albánská republika je středomořský stát jihovýchodní Evropy na Balkánském poloostrově, ve kterém žijí necelé tři miliony obyvatel.

Většinu obyvatel tvoří Albánci, kteří se dělí na Tosky (na jihu Albánie) a Gegy (na severu Albánie).

Z náboženství zde převládá umírněný sunnitský islám (včetně beктаšů), v menšině jsou pak zastoupeni katolíci a pravoslavní. Toskové jsou spíše muslimové (až 80 %) nebo ortodoxní křesťané (20 %), zatímco Gegové se vedle islámu (69 %) hlásí ke katolické církvi (10–30 %).

Za zmínku stojí náboženská tolerance Albánců. Muslimové a křesťané žijí pospolu bez větších problémů, mešity stojí vedle kostelů.

*Náměstí v Tiraně
se sochou
národního
hrdiny
Skanderbega*

Toskové žijí na jihu od spojnice měst Dürres, Tirana a Elbasan. Přírozenou hranicí mezi dvěma skupinami obyvatel může být také řeka Skhumbi.

Ve střední části Albánie žijí lidé, kteří se nehlásí ani k Toskům, ani ke Gegům a prohlašují se pouze za Albánce.

Gegové žijí severně od přirozené hranice, najdeme je nejen v Albánii, ale i v okolních státech – v Makedonii, Kosovu, Srbsku a Černé Hoře.

Gegové v horských oblastech severní Albánie se ještě na začátku 20. století organizovali do samosprávných rodů a dalších skupin, na něž dodnes odkazují albánská příjmení. Ne severu Albánie byli nejpočetnější horští Malësi (dnes se jedná o název okresu) s rody Gruda, Hoti, Kastrati, Pulati, Šoši, Dušmani, Gemali, Šlaku, Puka, Škrelji, Šalje, Boga, Tači, Koplík, Klimenti. Jiné skupiny byly typicky katolické – například pět rodů skupiny Mirditë.

Ženy nosí vodu v údolí Shkumbi

(Foto H. Grothe, 1902)

*Výzkumný tým
spolu s rodinou
Gegů ve městě
Skhodra.*

Rozdíly mezi Tosky a Gegy vnímají Albánci především v jazyku a v kultuře. V Albánii, kde se tradičně dodržuje zvykové právo Kanun od Leka Dukagjiniho, tak například na severu v horách stále platí krevní msta. Jedním z jejích pravidel je to, že když dojde k vraždě, jsou členové rodiny zabitého povinni pomstít. V extrémních případech může dojít k vzájemnému vyvraždění rodů nebo dokonce celých vesnic. Z tohoto důvodu považují Toskové Gegy za méně kultivované a neotesané. Rozdíly mezi Tosky a Gegy se projevují i ve volebních výsledcích. Gegové ve volbách podporují spíše demokratickou stranu, Toskové pak stranu socialistickou. U Tosků je to dáno zejména historickým kontextem, jelikož Enver Hodža, autoritářský komunistický vůdce země, který Albánii izoloval ve druhé polovině 20. století od zbytku světa, byl Tosk.

Mauzoleum Envera Hodži v Tiraně

Jedním z nejmarkantnějších rozdílů mezi Tosky a Gegy je bezesporu odlišný dialekt albánštiny. Albánština se zapisuje latinkou a je jazykovým izolátem v rámci indoevropské jazykové skupiny. Z historických důvodů najdeme v albánštině velké množství slov, které pocházejí z turečtiny. Gegové hovoří dialektem Geg, Toskové dialektem Tosk, který byl za Hodžovy vlády jedinou oficiální formou jazyka.

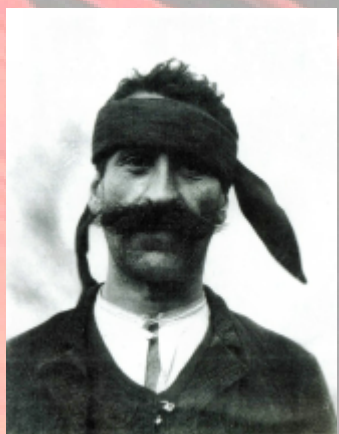
Mapa
rozmištní
albánských
dialektů

Kůň vzhlížející na Elbasan

Albánci jsou však velmi milí lidé, kteří si váží cizinců a jsou sami vázáni pohostinností, takže i když jsou chudí, neváhají vám předložit to nejlepší, co doma mají. Dokonce jsou podle zvykového práva odpovědní za cizincovu bezpečnost, dokud neopustí hranice jejich pozemku.

Portréty Gegů (foto Carleton Coon, 1929)

*Žena ve
Skadaru
(A. Degrand,
1890)*

*Toskové při
oslavě
narozenin
krále Zogy
(C. Coon,
1929)*

Gegové: žena z rodu Hoti (A. Degrand, 1890)

Tržiště v Tiraně (M. Dönhoff, 1936)

Dívka na tržišti ve Skadaru (W. Fiedler, 1957)

Starý bazar v Tiraně (W. Fiedler, 1957)

Prodavači drůbeže (2014)

Kostel v Nrejjaj v údolí Shala (E. Liebert, 1909)

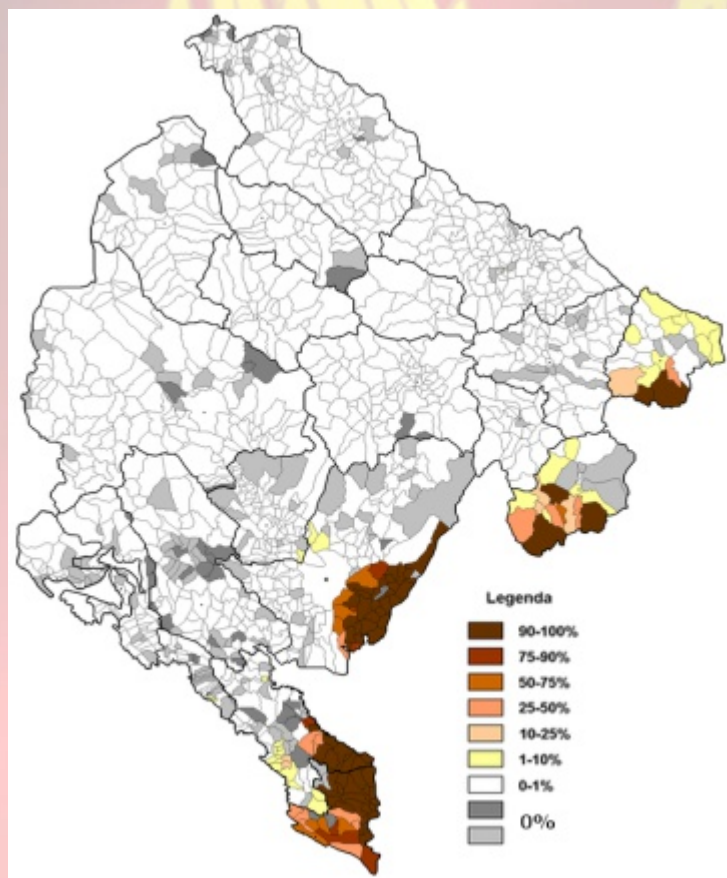
Antická Apollonia na jihu Albánie (2014)

Albánci v Černé Hoře

*Pavla Blaszczyková, Ondřej Fišer, Tereza Wagnerová,
Dana Benediktová, Miloš Jodas*

Černá Hora je malý balkánský stát ležící u Jaderského moře. Jeho rozloha je necelých 14 tisíc km² a počet obyvatel čítá více než 600 tisíc. I přes tato relativně malá čísla je Černá Hora jednoznačně multikulturním státem. Nejpočetnější minority tvoří obyvatelé původem ze sousedních států jako: Srbové (28,7 %), Bosňáci (8,6 %), Albánci (4,9 %), Muslimové (3,3 %).

Rozmístění Albánců v Makedonii (r. 2011)

Černé Hoře; někteří Albánci, kteří tam žili, se přestěhovali do Albánie, nicméně většina tam zůstala. Například ve městě Ulcinj, které leží pod Skadarským jezerem, zcela na jihu Černé Hory, se obyvatelstvo skládá z 90 % Albánců a pouze z 10 % Černohorců.

Albánská menšina žije převážně na jihu Černé Hory a podél jejich hranic s Albánií. Celková populace této minority je necelých 30 500 obyvatel. Místo i množství výskytu Albánců na území Černé Hory je možné zdůvodnit poválečným uspořádáním po balkánských válkách. Část albánského území v oblasti Skadaru a severně od Skadarského jezera připadla

Albánci v těchto místech vyznávají především islám, ale je zde možné najít i pravoslavné a katolíky. Přes značné rozdíly (ať už jde o náboženství nebo o národnost) nejsou v této oblasti patrné známky žádného napětí.

Jedna ze sedmi mešit v Ulcinji. Zdejší mešity jsou ve velmi dobrém stavu a v době modliteb jsou vždy přeplněné.

Kostel sv. Nikoly. Jediný pravoslavný kostel v Ulcinji. Okolo kostela je krásná zahrada s olivovníky, udržovanými cestičkami a plynovými lampami.

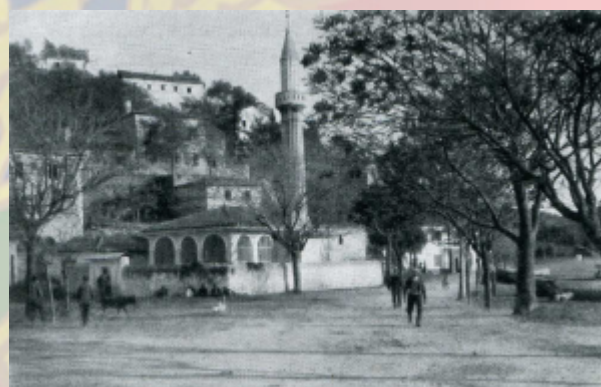
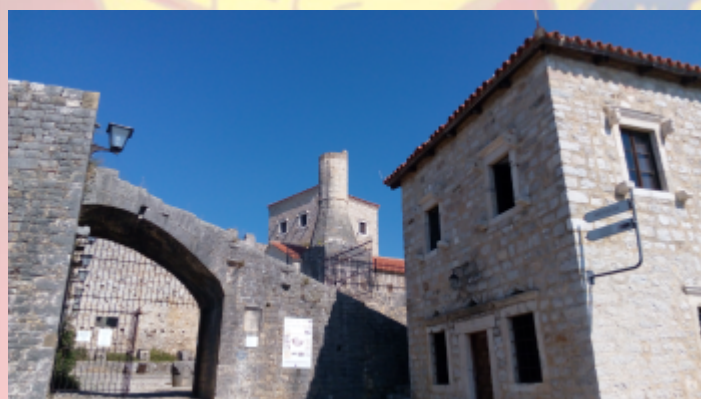
Černohorština je zde sice úřední jazyk, ale albánská minorita má kvůli své převaze velký vliv, a proto se na základních školách mohou děti učit jako druhý jazyk albánštinu. Všechny nápisy v této lokalitě jsou psané dvojjazyčně – černohorsky i albánsky, což signalizuje určitou rovnost mezi tímto etnikem a černohorskou majoritou.

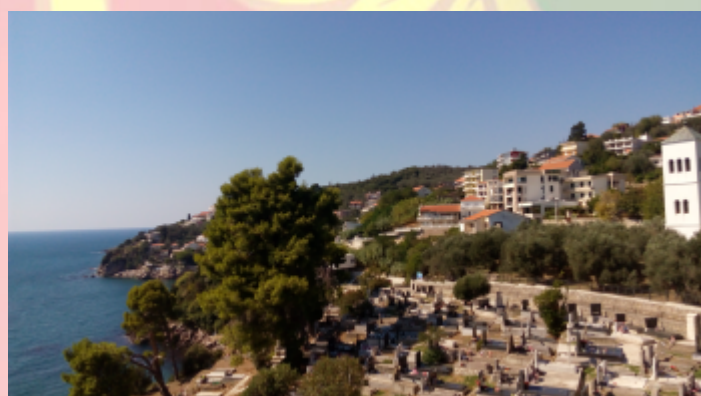
Cedule u pekárny psaná albánsky a černohorsky

Muslimky u pekárny v Ulcinji (Foto Hugo Grothe, 1912)

Přístavní cesta a mešita v Ulcinji (Foto Hugo Grothe, 1912)

Město Ulcinj bylo vybudován zhruba před 2500 lety. Ulcinski Grad a Staré město je nejvýznamnější památka v Ulcinji a dnes je jeho součástí ulcinjské historické muzeum.

Podgorica. Pohled z muslimské čtvrti (Foto Hugo Grothe, 1912)

Na dotaz jestli Albáncům vyhovuje žít za hranicemi své země a jestli se už necítí býti spíše Černohorci, odpovídali: „My jsme především Albánci. Narodili jsme se tu, žili tu naši otcové a dědové a máme zde své historické kořeny. To, že se posunuly po válkách hranice, aby se uspíšil mír, je sice pravda, ale to je jenom politická záležitost. Sice nejsme v naší zemi, ale tady jsme doma.“

Skadarské jezero, největší jezero na Balkáně ležící na hranicích mezi Albánií a Černou Horou. Od roku 1983 je národním parkem a svou rozlohou je to největší sladkovodní bažina v Evropě.

Rybářské chatky na řece

Tržiště v Ulcinji

Společná fotografie s ředitelkou ulcinjské knihovny Areditou Ramou, která nám poskytla nejvíce informací a byla naším průvodcem.

Albánci v Makedonii

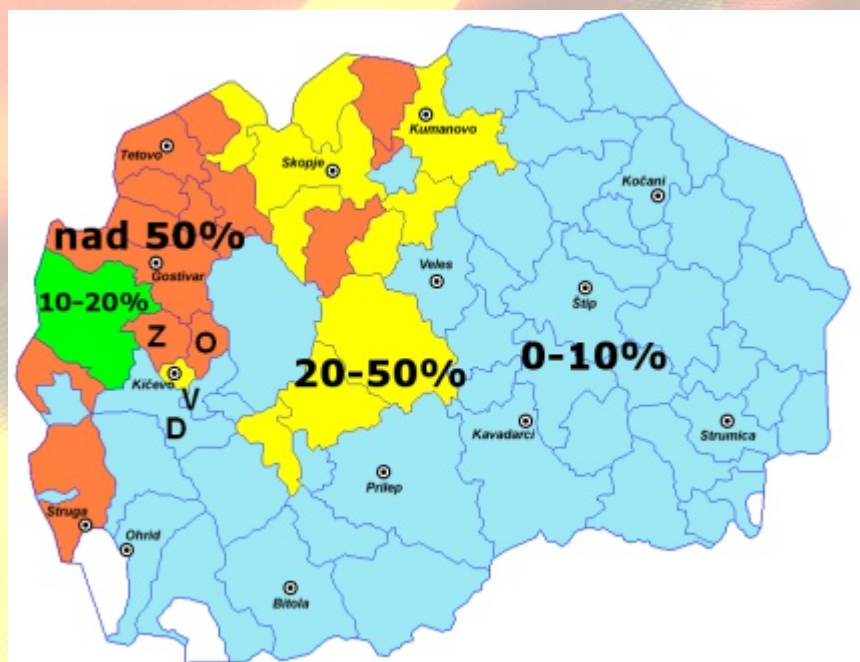
Dana Benediktová, Miloš Jodas

Makedonie je balkánská republika jihovýchodní Evropy sousedící s Albánií, Srbskem / Kosovem, Bulharskem a Řeckem. Velikostí odpovídá zhruba rozloze Středních Čech. Žije zde zhruba 2 miliony obyvatel, hlavním městem je Skopje. Nejdůležitější minoritou v Makedonii jsou Albánci. Kromě nich zde žijí Turci, Srbové, Romové, Muslimové / Bosňáci a Valaši.

Kostel sv. Jana v Kaneo, Ochrid

Oficiální čísla uvádějí 25 % Albánců v Makedonii, přičemž sami Albánci hovoří až o 40 %. Makedonci naopak číslo bagatelizují. Albánci žijí zejména na severozápadě země. Nejvíce jich žije ve městech Tetovo, Gostivar, Debar a Struga.

Podíl Albánců v jednotlivých částech Makedonie

Po vzniku Albánie jako samostatného státu v roce 1913 zůstalo mnoho etnických Albánců vně hranic. Jednou z těchto skupin jsou i Albánci v Makedonii.

Současná generace Albánců v Makedonii se již cítí být původními obyvateli, protože jejich rodiny zde žijí po mnoho generací. Navzdory dlouhému soužití se ale obě etnika vůči sobě stále vymezují. Historie jejich soužití se také neobešla bez větších či menších konfliktů. Nejvíce nacionalismu se projevuje u mladých lidí.

Albánc (uprostřed fotky), který se nám jménem všech Albánců omluvil za červencovou vraždu dvou Čechů, kteří zahynuli v albánských horách

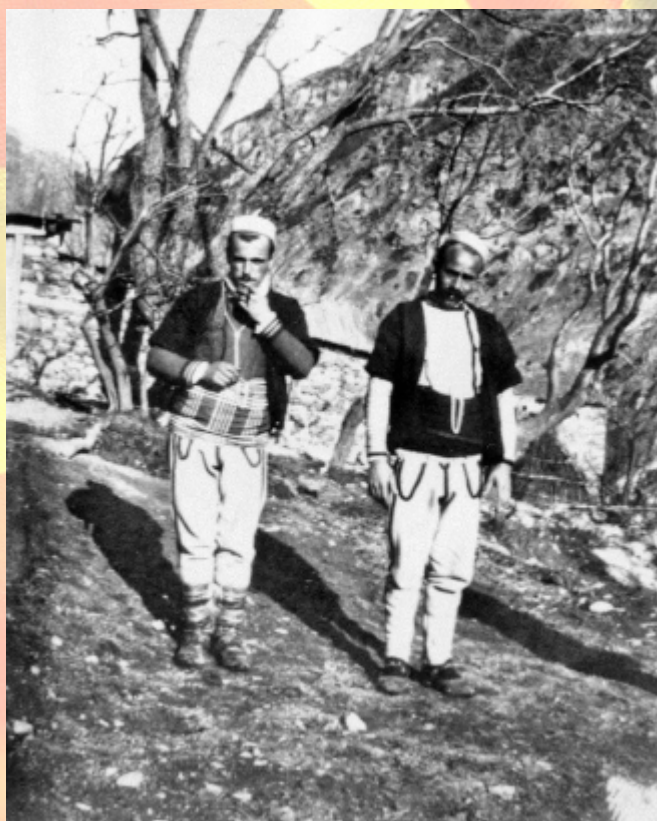

Klášter sv. Jovana Bigorského v národním parku Mavrovo

V roce 2001 konflikty rychlým tempem eskalovaly a Makedonie se ocitla na pokraji občanské války. Důvodem byly rostoucí nároky Albánců na svá práva. Doslova za minutu dvanáct vešla v platnost Rámcová dohoda, která postavení Albánců zlepšila a od té doby je situace v zemi až na výjimky klidná.

Ačkoliv si hodně Makedonců myslí, že se Albánci chtějí odtrhnout a připojit k Albánii, dotazovaní Albánci se s tímto názorem neztotožňují a cítí se být doma v Makedonii, ve státě, ve kterém se narodili, a který je jejich domovem.

*Muslimové v Makedonii
(Foto Bajazid Doda, 1907)*

*Typický kroj albánské nevěsty
žijící v Makedonii*

*Skopje, cesta podél řeky Vardar
(Foto: Hugo Grothe, 1902)*

Zajímavostí je, že všichni Albánci se domluví makedonsky, ale Makedonci albánštině většinou nerozumí. Zatímco makedonština je slovanský jazyk, albánština je jazykový izolát. To, co rozlišuje Makedonce a Albánce není jen jazyk, ale i náboženství. Makedonci jsou pravoslavní, Albánci muslimové. V jednom městě tak vidíte jak mešity, tak kostely a není výjimkou, že si věřící přejí navzájem k rozdílným náboženským svátkům. V dnešní době plné globalizace na ulici už od sebe nerozeznáte Makedonce a Albánce na první pohled, dříve to bylo podle oblékání hned patrné. Když se ale zeptáte starších lidí, řeknou vám, že Makedonce od Albánce poznají podle obličeje dodnes.

Albánský prodavač salepu (kaše) v Üsküp /Skopje (Foto Bajazid Doda, 1907)

A co si dát v Makedonii jako typické albánské jídlo? No přece *burek*! Jde o tenké těsto, které je plněno masem, sýrem nebo špenátem a nejvíce si ho vychutnáte s bílým jogurtem. Když byste chtěli ochutnat chuť Makedonie, nejspíše si objednáte *tavče gravče*, specialitu z fazolí.

Albánský burek

Makedonské tavče gravče

Albánci v Srbsku – Kosovu

Petr Müller

Po celém světě existují státy, jejichž vyhlášení bylo z určitých důvodů problematické. Takové země nebývají uznány ostatními státy, aspoň některými. V Evropě je takových zemí pomálu a jednou z nich je i Kosovo. Ačkoliv Kosovo během balkánské války zůstávalo dlouho stranou zájmu a zůstávalo pevnou součástí Srbska, tak roku 1999 propukla válka i zde. Albánské jednotky UÇK (Kosovské osvobozené armády) se snažily osamostatnit Kosovo od Srbska a vytvořit stát kosovských Albánců. Po přijaté rezoluci OSN sem přijely udržovat pořádek jednotky KFOR, které tu působí do současnosti.

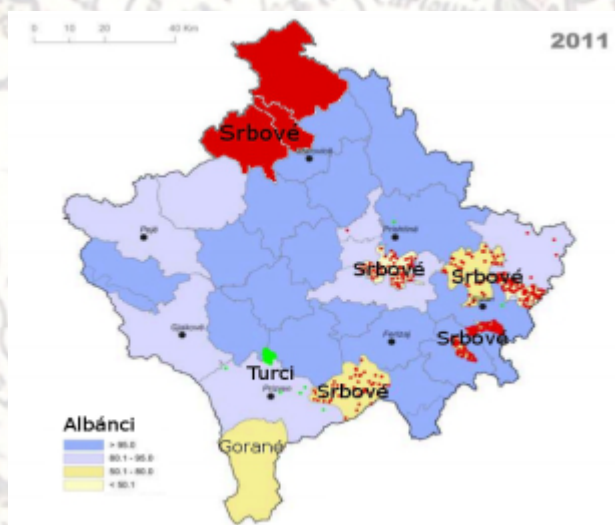
*KFOR v Kosovské
Mitrovici.*

*Na mostě je vidět,
že se s obnovením
provozu mezi
znenárodněnými
stranami příliš
nepočítá.*

To všechno dělá z Kosova naprostou raritu. V této zemi se člověk může seznámit s tím, jak válku vnímají ti, co ji prožili, a jak se k tomu staví generace mladých lidí, která si válku pamatuje pouze z raného dětství a většinu informací o válce získává zprostředkovaně. Všude tu na vás dýchá nacionalismus a etnická nevraživost mezi Kosovskými Albánci a Srby.

Etnické složení Kosova (2011).

Lipjan, Kosovo (Foto Hugo Grothe, 1902).

Semaforey ve službě propagandy: v Prištině zobrazují na červené albánskou vlajku, jiné na červenou vybízejí k bojkotu srbského zboží a na zelenou k nákupu albánského.

Kosovo má však i druhou tvář, je nejvenkovštějším státem Evropy (na vesnicích žijí $\frac{2}{3}$ obyvatel). Okolo hranic jsou nádherné hory, kde můžete chodit celý den a nepotkáte člověka. Obyvatelé tu ještě nejsou zkažení turismem. Jsou úžasně milí a přívětiví, k většině tématům i velice otevření. Pokud máte nějaký problém, každý vám tu rád pomůže.

Priština – přes venkovský ráz Kosova zde města přece jen jsou.

Prizren

V Kosovu se nacházely 4 starobylé pravoslavné kláštery. Jeden byl vypálen jednotkami UÇK, takže už jsou v Kosovu jen tři, ze kterých jsou dva dokonce součástí památek UNESCO. Musí být hlídané jednotkami KFOR, ten třetí hlídá soukromá bezpečnostní agentura. Ve městě Prizren dokonce můžete spatřit vypálenou celou srbskou čtvrť s kostelem. Kostely jsou zde v dezolátním stavu, místo nich je tu postaveno plno mešit. Díky starým úzkým uličkám patří Prizren mezi neorientálnější města Balkánu.

Kosovo určitě stojí za návštěvu hlavně díky přívětivým lidem, kteří se však ještě spolu musí naučit žít.

Klášter Visoki Dečani je pod ochranou KFOR a dokonce zde pracují Srbové z nedaleké výhradně srbské vesnice, kteří jej rekonstruují.

Mezi Srby a Albánci žádné výrazné fyziognomické rozdíly nejsou. Ze strany mladých Albánců byla cítit nenávisť vůči Srbům, často odmítali jakoukoli možnost, že by bylo možné, aby se Srbové mohli stát jejich přáteli. Při prohlídce etnický rozděleného města Kosovské Mitrovice města jsme potkali muže

středního věku, který se zdál v otázce soužití Albánců a Srbů daleko tolerantnější, dokonce má několik přátel mezi Srby a část jeho rodiny žije v Srbsku.

Bretonci ve Francii

*Martina Elicarová, Lucie Javůrková, Jakub Kratochvíl,
Veronika Volfová*

Bretonské keltojazyčné obyvatelstvo se nachází na severozápadě Francie, přesněji na Bretaňském poloostrově. Tento poloostrov se dělí na Horní Bretaň (severovýchod, na mapě šedě), pro kterou je typický jazyk Gallo (románský jazyk) podobný spíše francouzštině, a Dolní Bretaň (jihozápad), kde se vyskytuje jazyk bretonský (keltský jazyk) – tato část Bretaně se bretonsky nazývá Breizh.

V 5.–7. století proběhla keltská expanze z Britských ostrovů do Bretaně, odtud nese název Bretaň, anglicky Brittany, tedy Malá Británie. Přes tuto skutečnost nelze říci, že veškerí Bretonci jsou Keltové – jedná se o obyvatelstvo s odlišnou kulturou od Francie, které se odkazuje na původní keltské obyvatelstvo.

Mapa Bretaně z roku 1706 a současná mapa.

Charakteristika Bretonce nespočívá pouze na historickém nebo lokálním základě. Pro každého Bretonce je hlavním znakem něco jiného, ale vždy je jim vlastní niterný pocit vzájemné sounáležitosti. U někoho je to keltský jazyk, který se po francouzském utlačování znovu začíná vyučovat. Pro jiného je nejdůležitější bretonský elán doprovázený bretonskou hudbou a tradičním tancem. Pro Bretonce jsou velmi důležité kroje, které se v každém městě liší.

Ukázka kroje Bretaně. O kulturu jako celek, tedy o jazyk, hudbu nebo o tradiční tanec se zajímá čím dál více mladších lidí. Na slavnostech v Bretani je vidět více dětí v krojích než dospělých. Jedním z důvodů je, že většina rodičů tyto tradice prožívá přes své děti, které mají více možností, než měli v mládí oni.

Ukázka bretonského svatebního kroje. Tento kroj vyhrál první místo, cenu Dauphine, za nejhezčí kroj, která se uděluje jednou ročně, a to na slavnosti pořádané na počest Sv. Anny.

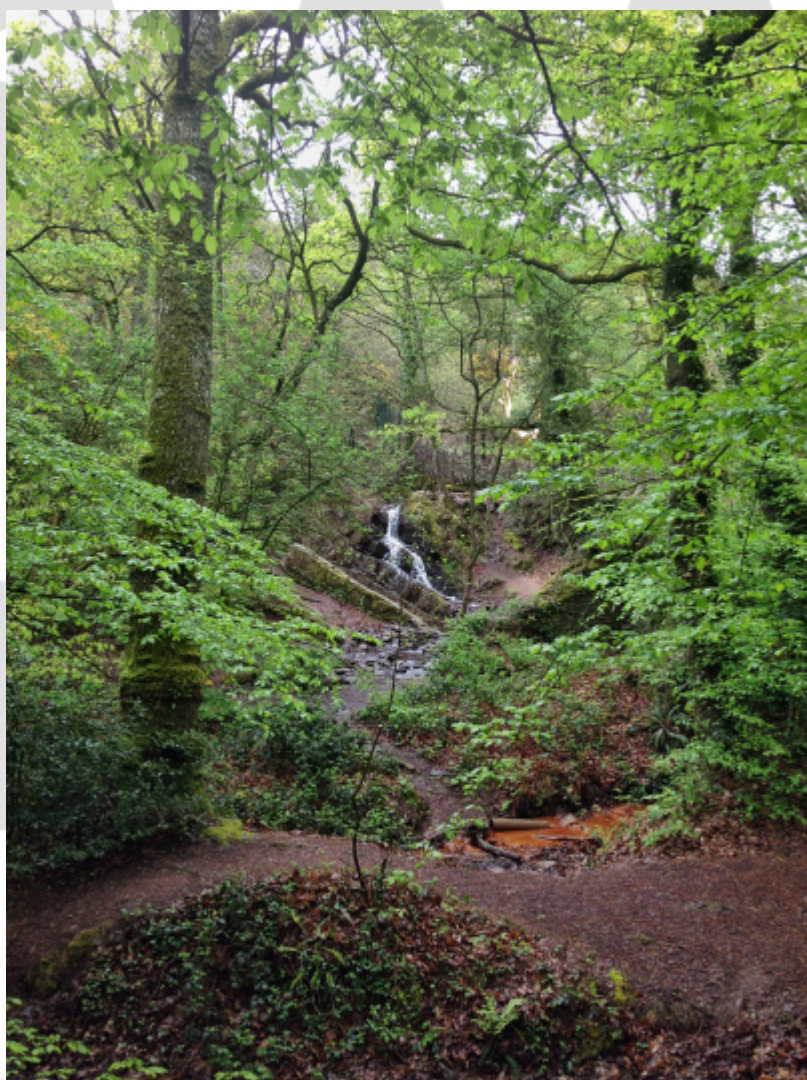
Z toho vyplývá, že pro každého Bretonce znamená „bretonství“ něco jiného, přesto se všichni shodnou, že Bretonec se od Francouze liší.

V Bretani jsou názvy měst a ukazatele uváděny ve francouzštině i bretonštině.

Neplatí to ovšem pro celou Bretaň, někde jsou jen francouzské cedule.

Pro Bretaň jsou důležité i legendy, které jsou ovlivněny překrásnou a magickou krajinou. Nejznámější jsou legendy o potopeném městě Keris (nedaleko od dnešního Quimperu) a o Nominoem, který sjednotil Bretaň. Některé legendy jsou velmi podobné legendám na Britských ostrovech, například král Artuš, Merlin nebo Tristan a Isolda.

Na fotografii je mýtický les Brocéliande, kde se odehrávají artušovské legendy o čaroději Merlinovi a vílách či čarodějnicích Morganě a Vivian.

Korriganed, malí elfové a skřítki z bretonských legend

Rennes je hlavním a největším městem v Bretani. V centru města naleznete hrázděné domy, které jsou typické pro mnoho měst a vesnic po celém regionu. V 16. století vystřídalo doposud hlavní město Nantes, které je k nelibosti Bretonců dodnes součástí vedlejšího regionu. Ačkoli je Rennes ve východní části Bretaně, takže není v typicky bretaňské oblasti, i zde nalezneme Bretonce a bretonsky mluvící obyvatele. Mají zde také hospůdku, kde se někteří z nich pravidelně scházejí. V Rennes se rovněž nachází obchod s knihami v bretonštině.

*Typické hrázděné domy
v centru hlavního města
Rennes*

Bretonská vlajka v baru v Rennes

Carnac je nejznámější a nejrozlehlejší megalitická památka v Bretani. Nachází se zde přes 3000 menhirů pocházejících z doby 4500-2500 př. n. l. Některé jsou až 4 m vysoké. I přes to, že menhiry se zde nacházely dříve než Keltové, je třeba poznamenat, že silně podporují turismus v Bretani

Město Quimper je proslulé výrobou bretonského fajánsu, tedy keramikou s bílou glazurou. Domy v centru města jsou ukázkou typické původní bretonské architektury.

Středověké městečko Vannes s katedrálou St. Pierre a historickými uličkami, kde je dochována středověká i renesanční architektura. Vannes bylo v historii velmi významné město, v roce 1532 zde byla podepsána smlouva o unii s Francií.

Do povědomí Bretonců se opět pomalu dostává bretonský jazyk. Pro podporu jazyka lze v Bretani nalézt různé organizace podporující bretonštinu. V Bretani se nachází tři bilingvní školy, které se liší tím, jak moc je v nich, společně s bretonštinou, používána francouzština.

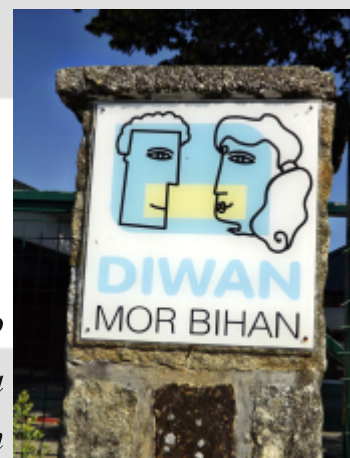

Nejvíce známé jsou školy, které spadají pod asociaci škol zvanou Diwan. V těchto školách je francouzský jazyk používán nejméně. V Bretani je momentálně celkem 46 Skol Diwan, z toho je převážná část určena pro děti přibližně do deseti let. Skol Diwan se nachází například ve městě Vannes. Tato škola byla postavena přibližně před 20 lety a současně ji navštěvuje 88 dětí a vyučují zde 4 učitelé. Výstavba školy byla v minulosti sponzorována samotným městem a byla tak všem dětem do 11 let umožněna zcela bezplatná školní docházka. Oproti tomu v ostatních částech Bretaně jsou Skol Diwan často školami soukromými – musí se tedy za docházku platit. Výuka probíhá u dětí nejprve jenom v bretonštině. Bretonština je snazší – zní stejně, jako se píše, proto se učí jako první. Předměty ve francouzštině jsou postupně přidávány až v dalších letech. Můžeme říct, že se Skol Diwan stávají čím dál více populárními.

Ve škole Skol Diwan v Rennes; holčička listuje knížkou v bretonštině

Logo Skol Diwan, v tomto případě jde o školu v departmentu Mor Bihan

První týden školy výuka probíhá poněkud volněji. Mladší děti jsou dohromady se staršími. Nové děti si tak lépe zvykají na školu. V den naší návštěvy se vyučovalo venku, a to pomocí her a písniček v bretonštině.

Také organizace Skol En Emsav slouží k rozvoji bretonského jazyka. Skol En Emsav je instituce nacházející se v hlavním městě Rennes. Pořádá večerní kurzy, intenzivní kurzy či stáže bretonštiny. V Rennes se nachází i Skeuden Bro Roazhon, ta spolupracuje a sdružuje ostatní organizace podporující bretonskou kulturu.

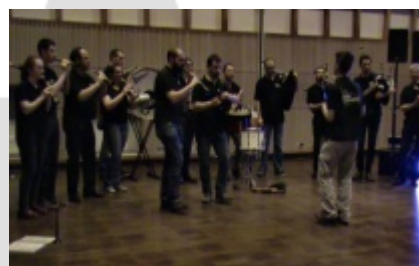

Stejně jako pro ostatní keltské národy je i pro Bretaň důležitá hudba s keltským nádechem. Každé větší město má svůj orchestr, hudební skupinu, která se nazývá *bagad*. Největší bagady mají až 50 členů. Hlavním hudebním nástrojem jsou dudy, bretonsky Biniou, také se tu objevuje Bombarde, zvláštní druh píšťaly.

Jeden z oblíbených bretonských večerů zvaných Fez Noz, kde se při živé hudbě vesele tančí tradiční bretonské tance.

Bretaň má i svá typická jídla – z koláčů například *kouign-amann* nebo *far Breton*. Mezi nejoblíbenější dezerty patří *crêpes*, palačinky pocházející původně z Bretaně. *Galettes* jsou slané palačinky z pohankové mouky. Oblíbené jsou také mořské plody všeho druhu. Oblast je známá i slaným máslem. Mezi typický nápoj patří bretaňský *cidre*, alkoholický jablečný mošt.

Bretonský cidre

Jeden z neznámějších bretonských pokrmů – galettes

Kouign-amann

Gagauzové v Moldávii

Milan Mayer

Gagauzská menšina je ve východní Evropě unikátem v několika ohledech. Prvním je nepochybně doposud neobjasněný původ této skupiny. Při důkladném hledání lze nalézt až 20 teorií o původu Gagauzů. Druhým unikátem je dozajista gagauzský jazyk spojený s náboženstvím. Přestože se jedná o jazyk, který je nepřesně interpretován jako dialekt turečtiny, jsou Gagauzové pravoslavní. Gagauzové jsou tak jediným etnikem s převahou křesťanství používajícím turkický jazyk. Třetím unikátem je bezpochyby Gagauzská autonomní oblast v rámci Moldavské republiky. Tento unikátní status v Moldavské republice trvá již 20 let.

Původní vlajka Gagauzů. Jedná se o první verzi gagauzské vlajky, která byla používána během vyhlášení nezávislosti a tvorby vlastního státu. Dnes ji najdeme v muzeích a patrioti ji s sebou často nosí na významné gagauzské události.

Památník osvobození. V hlavním městě Comratu nalezneme též památník Osvobození. Jde o připomínku vojákům, kteří osvobodili město během nacistické okupace v průběhu 2. světové války.

19. srpna je pro Gagauze velmi významný den. Jedná se o den nezávislosti, který je fakticky státním svátkem. V roce 2015 byla na tento den odhalena slavnostní plaketa jako pocta tankové divizi města Comrat. Rituálem divize bylo vypít 50ml vodky a zajíst černým chlebem. Na fotce jsou bývalí členové divize a jejich potomci.

Odhalená slavnostní plaketa.

Při návštěvě historického gagauzského muzea v Comratu lze spatřit tradiční ženský a mužský oděv Gagauzů.

Gözleme. Ačkoliv se pravděpodobně jedná o turecké gözleme, Gagauzové je také prezentují jako svůj tradiční pokrm. Vnitřek placky se dá plnit prakticky čímkoliv. Oblíbená je kombinace s brynzou či tvarohem.

Brynzu najdete v každé gagauzské domácnosti. Dá se jíst prakticky ke všemu a během žádného jídla na stole nechybí.

Gagauzové jsou známí svým velmi kvalitním vínem. Poblíž hlavního města autonomie je vinařství, stejně tak jako po celém území autonomie. Na fotografii pohled do jedné z mnoha vinoték v městě Comrat.

Budžacká step. Typický obrázek pro okolí města Comrat a střed autonomní oblasti.

Ve studiu televizní a rádiové stanice GRT. Gagauzové mají svou vlastní televizní a rádiovou stanici GRT. Náplň programů je velmi různá. Od běžného zpravodajství, po historické dokumenty a živě vysílané debaty. Výzkumník Milan Mayer se také zúčastnil interview ohledně jeho výzkumu v gagauzské autonomní oblasti.

Petri Moyse (na fotografii druhý zprava). Petri Moyse je gagauzský básník a spisovatel. Celoživotní práce tohoto 62letého umělce je vysoce ceněna napříč věkovými vrstvami, stejně tak i v odborné veřejnosti.

Vitali Manjul je gagauzský hudebník a všestranný umělec. Unikátní je svou hudbou, kdy zpívá gagauzský rap. Dále se věnuje tvorbě obrazů a portrétu. Část jeho tvorby jsou i vyřezávané sochy. Svou hudbu komerčně nešíří a říká: „Dělám jen to, co mě baví.“ Na fotografii společně s výzkumníkem.

Ladinové v Itálii

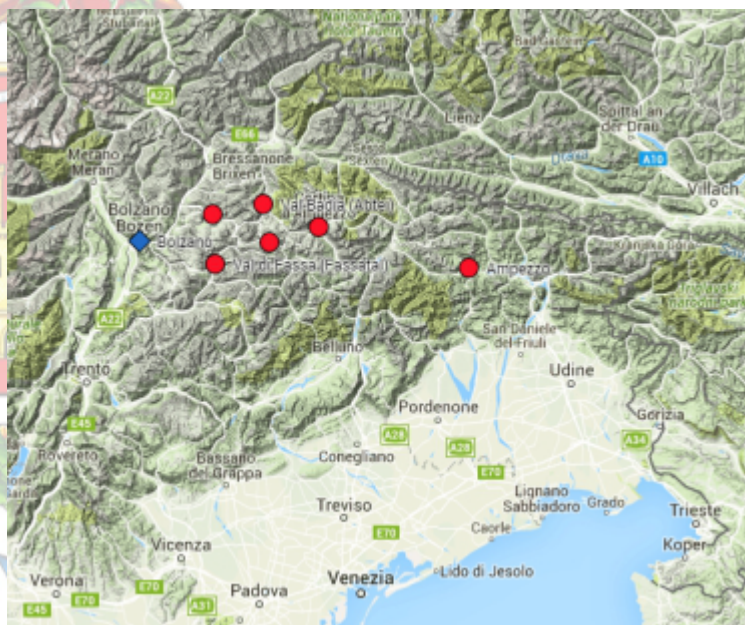
Hana Housková, Ingeborg Mészlová, Markéta Sovová

Ladinové (Ladini), jsou původní obyvatelé italských Dolomit rétorománského původu. Mluví i svým vlastním jazykem ladinštinou, která spadá do skupiny románských jazyků. Má svá různá nářečí, v každém údolí se mluví trochu jinak. Předpokládá se, že ladinsky dnes mluví kolem 45 000 lidí. Nejvíce zachovávají tradice a udržují výuku svého specifického jazyka Ladinové žijící v Jižním Tyrolsku, jelikož mají značnou autonomii a z důvodu rozvinutého turistického ruchu také finanční prostředky.

Čeština	Val Gardéská ladinština	Val Badijská ladinština
Dobry den	Bon di	Bun dé
Na shledanou	A s'udëi	A s'odëi
Jak se máš?	Co vala pa?	Co vara pa?
Děkuji	De gra	Dilan
Prosím	Prëibel	Prëibel
Včera	Inier	Inier
Mrak	Nibra	Niora
Strom	Lën	Lëgn
Děšť	Plueia	Plöia
Černá	Fosch	Fosch
Žlutá	Ghiel	Ghel
Snídaně	Gustë	Gostë
Jaro	Ansciuda	Aisciöda

Izolovanost jednotlivých údolí způsobila, že se jazyk v každém z nich vyvíjel trochu jinak. Val gardéský rodilec si s Ladinem z Val Badii bude rozumět, mohou ale natrefit na slova, která jsou velmi odlišná.

Ladinové žijí v provinciích Bolzano, Trento a Belluno, v pěti údolích na severu Itálie, jež jsou známé pro jejich vysokou turistickou vytíženost během zimní sezony – Val Badia, Val Gardena, Val di Fassa, Livinallongo a Anpezzo.

Val Gardena a Val Badia spadají pod správu Jižního Tyrolska. Zde se díky propracovanému vzdělávacímu systému již od předškolního věku děti učí ve 3 jazycích. V mateřských školách výuka probíhá jeden týden v italštině, jeden v němčině a pak také v ladinštině. Ve škole mají jeden týden v italštině, jeden v němčině a k tomu dvě hodiny ladinštiny týdně.

Val Gardena a Val Badia

Všechny dopravní cedule jsou v těchto třech jazycích, vycházejí zde i speciální ladinské noviny, samozřejmě v ladinštině.

Nápisy jsou v celém údolí Val Gardena ve třech jazycích (italsky, německy, ladinsky)

Jedno z prvních vydání ladinských novin v ladinštině.

Tento horský národ je i z historických důvodů převážně katolický. Mši zde mohou věřící vyslechnout v ladinštině, italštině nebo němčině. Buď je ve větších městech a kostelech dán pevný rozvrh bohoslužeb, nebo se v menších kostelech na začátku kněz zeptá, ve kterém jazyce má mši vést.

Kostel St. Giacomo je velmi oblíbený u místních obyvatel i v celém údolí Val Gardena.

Ladínský hřbitov vedle kostela St. Giacomo.

V údolích vně Jižního Tyrolska se ladínská kultura nijak významně nepodporuje. Val di Fassa, Livinallongo a Anpezzo jsou oblasti, kde Ladinové zapomínají na svůj původ, a ladinštinou mluví jen stará generace.

Typický mužský a ženský ladinský kroj.

Původně se Ladinové živili jako zemědělci a pastevcí, později se stali vyhlášenými dřevorezbaři. Prodávali dřevěné hračky hlavně do Ameriky a do Vídně. Dnes je dřevorezba záležitostí spíše uměleckou a většina Ladinů pracuje převážně v turistickém ruchu nebo jako učitelé.

V dalších odvětvích je situace složitější. Podle národnosti se rozdělují i pracovní místa – například v nemocnici je šest míst pro německé lékaře, tři místa pro italské a jedno pro ladinského lékaře. Proto ti, kteří nechtějí pracovat v turismu, opouštějí údolí.

*Dřevorezba dívky
v muzeu umění*

Rusíni na Slovensku

*Kristýna Došková, Veronika Fučíková,
Marie Milenovská, Romana Mondryk*

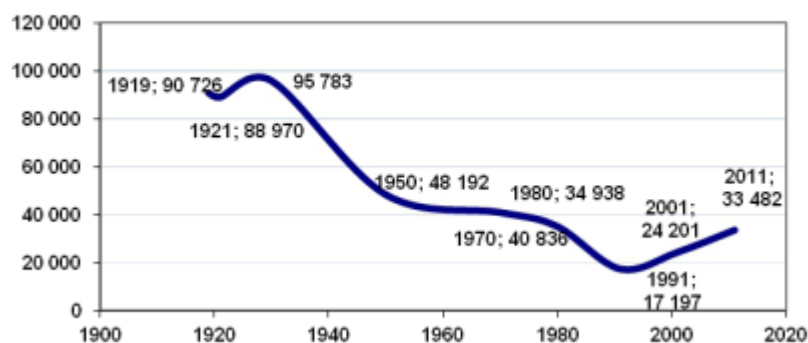
Nejvíce Rusínů žije na Slovensku v Prešovském kraji. Samotné město Prešov se dá označit za centrum Rusínů a rusínské kultury. Najdeme zde například Ústav rusínského jazyka a kultury, který na Prešovské univerzitě funguje od roku 2008, dále Muzeum rusínské kultury nebo divadlo A. Duchnoviča, kde se od 80. let 20. století hraje pouze v rusínštině.

Oblast na Slovensku, kde žije nejvíce Rusínů.

V minulosti byla tato menšina utlačována a její příslušníci se často museli hlásit k národnosti jiné, třeba ukrajinské či slovenské. V posledních letech se počet Rusínů začal zvyšovat – je to dáno především tím, že se lidé přestali obávat přihlásit se k rusínské národnosti, často také mladí lidé teprve zjistili, že mají rusínské předky a rozhodli se vrátit ke svým kořenům. Rusíni jsou velice přátelští a vstřícní, rádi komunikují a nebojí se ani komunikace v cizích jazycích.

Počty Rusínů na Slovensku (1919–2011)

Údaj z roku 1919 vyčleňuje národnost podle jazyka, r. 1921 a 1930 zahrnuje společně národnost ukrajinskou, rusínskou a podkarpatskou. Sčítání v letech 1950, 1970 a 1980 zahrnuje společně národnost ukrajinskou a rusínskou.

Většina rusínských rodin používá v domácím prostředí ke komunikaci rusínštinu, na některých školách je také možná výuka rusínštiny, většinou pouze jako volitelný předmět. Z větší části jsou Rusíni řeckokatolického vyznání, menší část tvoří pravoslavní. Ke své národnosti se velice hrdě hlásí a snaží se prosazovat ve všech sférách společnosti.

Základní a mateřská škola Čabiny. Patronem této školy je Anatolij Kralickij (1835–1894) – baziliánský mnich, učitel teologie a církevního práva a představený kláštera v ukrajinském Mukačevu.

Jsou zde pouze čtyři třídy. Na úplném počátku měla škola 7 žáků, nyní je jich 13.

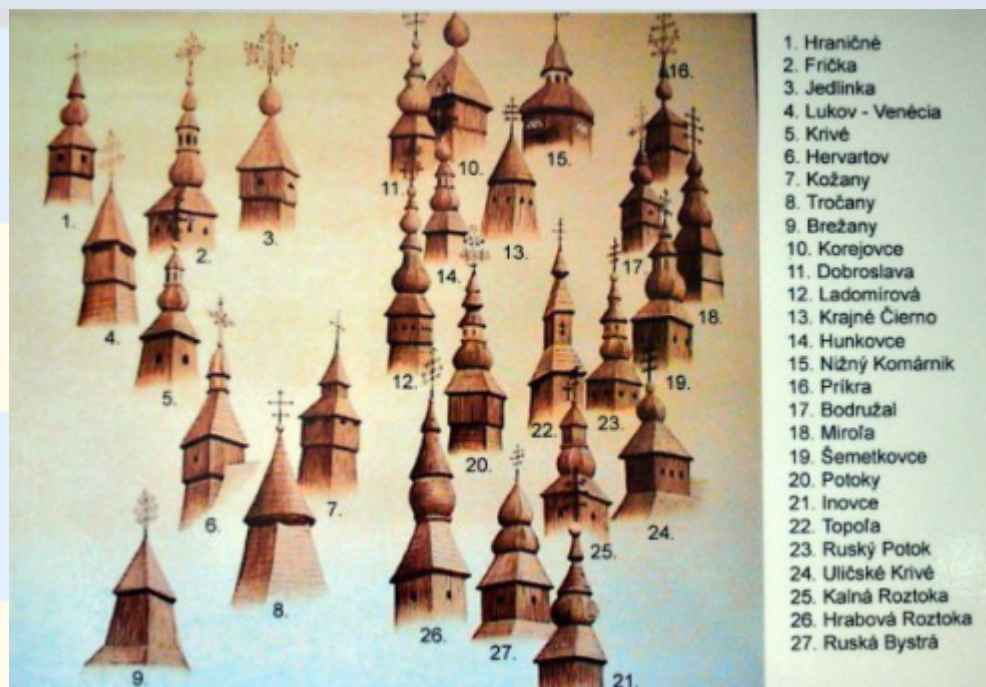
Podle slov místní paní učitelky počet žáků stoupat nebude a je velká pravděpodobnost, že škola zanikne.

Výuka na škole probíhá ve slovenštině i v rusínštině, od 2. ročníku se děti učí azbuku.

Typy kostelů na Slovensku – fotografie z muzea rusínské kultury v Prešově. Na Slovensku je mnoho dřevěných kostelíků, které jsou soustředěny především do Prešovského kraje.

Ikonostas z 18. století v dřevěné cerkvi v obci Jedlinka. Tento řeckokatolický dřevěný kostel se nachází v okolí Bardějova. Chrám je zasvěcen Ochrane Presvätej Bohorodičky. Samotný ikonostas je dominantou celého chrámu a je považován za jeden z nejkrásnějších na Slovensku. V roce 1987 byl celý ikonostas zrestaurovaný.

Národopisná expozice ve Svidníku. Ukázka tradičního lidového domu a interiéru. Na Slovensku naležeme mnoho takovýchto expozic a skanzenů, které se snaží přiblížit život Rusínů v minulosti. Domy a vybavení shánějí po celém Slovensku i v zahraničí, následně vše zrestauroují a připraví pro návštěvníky.

Andy Warhol – Muzeum Andyho Warhola v Medzilaborcích.

Andy Warhol je považován za nejvýznamnějšího Rusína „moderní“ doby. Americký malíř, grafik, filmový tvůrce a vůdčí osobnost amerického hnutí pop artu. Narodil se v roce 1928 v USA rusínským rodičům ze Slovenska. Jeho rodiče pocházeli z vesnice Miková, která je na území dnešního Slovenska. Jeho tvorbě je věnováno muzeum ve slovenské vesničce Medzilaborce, které vzniklo 1. září 1991 jako první na světě a ještě stále je jediným v Evropě s druhou největší kolekcí Warholových děl.

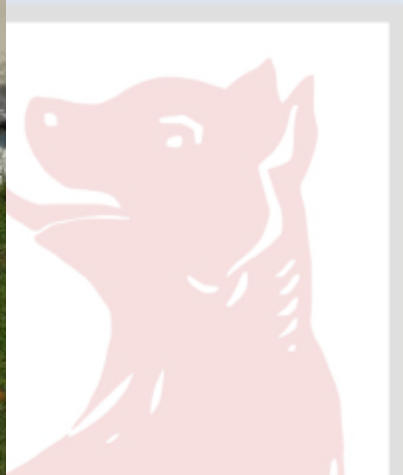

Obec Belejovce. Obce na Slovensku, kde rusínská menšina tvoří více jak 20 % místního obyvatelstva, musí mít označení obce a obecního úřadu v jazyku národnostní menšiny, v tomto případě rusínštiny. V některých obcích toto označení zatím chybí.

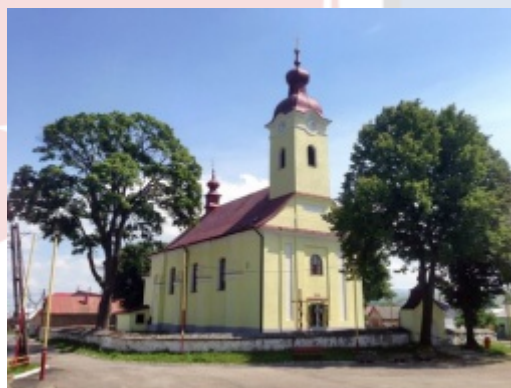

Kamienské súbory Barvinok (<http://barvinok.sk>) a Radosť. Obec Kamienska je jednou z obcí na Slovensku, kde žije veľký počet Rusínů. Ve vesnici fungujú tyto folklórní soubory, ktoré se účastní různých folklórních akcií a mnoho z nich i organizujú.

Kostel v Kamiencie.

(Gr. kat. cer'kov svjatyx ver'chovnyx apostoľiv Petra i Pavla Kamjunka)

Obec Havaj také patří mezi obce, kde žije skoro 50 % rusínského obyvatelstva.

Ja Rusyn byl, jsem i budu,
ja rodylsja Rusynom,
čestnyj moj rod ne zabudu,
ostanus' jeho synom.

*
Podkarpatskiji Rusyny
ostavte hlubokij son!
Narodnyj holos zovet vas:
ne zabud'te o svojom.

Я Русин был, есм і буду,
я родилсja Русином,
честный мой род не забуду,
останус его сыном.

*
Підкарпатській Русины,
оставте глибокий сон!
Народный голос зовет вас,
не забудьте о своём

Rusíni na Ukrajině

*Kristýna Došková, Veronika Fučíková,
Marie Milenovská, Romana Mondryk*

Na Ukrajině je situace Rusínů poměrně složitější než na Slovensku. Zatímco na Slovensku jsou Rusíni uznáni jako národnostní menšina, která má svá práva, na Ukrajině tomu tak není.

Špatné jsou většinou i statistiky týkající se počtů Rusínů. Například v obci Han'kovitsia na zakarpatské Ukrajině mělo být podle statistiky z roku 2001 90 % místního obyvatelstva rusínské národnosti. Tyto údaje ale vůbec neodpovídají skutečnosti. Sčítání tam v té době prováděl pan Bohdan Lakatoš Juliovič a podle jazyka místních usoudil, že se jedná o Rusíny, aniž by se jich vůbec zeptal.

Řeč místních obyvatel vstřebala mnohé z okolních jazyků, z maďarštiny, rusínštiny, ale hlavně se zde mluví ukrajinsky. Místní však uznávají, že jejich jazyk je promíchaný a tak se nediví, že k chybě ve statistice došlo.

V Užhorodu se nachází Muzeum lidové architektury a života v podobě skanzenu. Skanzen se nachází hned vedle Užgorodského hradu a právnické fakulty Užgorodské univerzity.

Ve skanzenu se nachází kolem třiceti starých staveb, především rusínského obyvatelstva z různých částí zakarpatské Ukrajiny. Dominantou je dřevěná cerkva – kostel sv. Michala, který pochází z 16. století.

Ukrajinci i Rusíni jsou velmi řemeslný národ, což lze vidět jak na samotných stavbách, tak na oblečení, kobercích a povlečení, které si ženy vyšívaly samy. Technika vyšívání je především křížková. Tradičními vzory

jsou květiny a rostliny, například vlčí mák, kalina, atd. Ve vyšívání se používá především červená barva. Vzory zdobily nejen zmíněné oblečení a povlečení, ale i koberce, ubrusy, šátky, deky, dokonce i porcelán.

Zdi lidových domů jsou z tlustých dřevěných desek, které jsou v rohu zakotveny do „zámků“, podlaha v domech je hliněná a střechy jsou kryty stohy slámy. Dominantou domu je velká pec, která sloužila nejen k topení, ale také k vaření. Místnosti jsou velice zdobené, najdeme v nich keramické zdobené nádobí, ikony a fotografie rodiny.

Pohostinnost Rusínů je všude stejná – příkladem může být pan Talabiška z obce Pasika, který je velice hrdým Rusínem a nebojí se ke své národnosti přihlásit.

Pan Ivan Talabiška. Angažovaný Rusín, vlastní velkou sbírku knih, na kterou je patřičně pyšný. Zcestoval velký kus světa a účastnil se mnoha konferencí týkajících se tématu Rusínů. S manželkou měli dům vyzdobený ikonami.

Obec Hankovycja (Ганьковиця), kde podle údajů mělo být 90 % Rusínů.

Výzkumníci ve skanzenu v Užgorodu.

Užgorodský hrad vedle skanzenu a nádraží.

Ukázka tradičných vyšívaných košil.

Interiér školy v užgorodskom skanzenu

Demonstrace ukrajinských Rusínů za uznání rusínského národa (r. 2015, www.fraza.ua)

Huculové na Ukrajině

Romana Mondryk

Huculové jsou východoslovanské etnikum rusínského původu, žijící na území Ukrajiny, a to především na západě země v Ivano-Frankivské, Černovické a části Zakarpatské oblasti. V Zakarpatské oblasti je centrem tohoto etnika město **Jasiňa**, více na východ, v Ivano-Frankivské oblasti je to město **Kolomyja**. Většina Huculů v současné době žije vysoko v horách, kam se lze dostat jedině pěšky.

V minulosti se Huculové hlásili k Rusínům, avšak v důsledku asimilace se dnes většina těchto obyvatel hlásí k ukrajinské národnosti. Spíše než

Ukrajina se žlutým vyznačením území, kde žijí Huculové.

národnostní sebeidentifikace je pro Huculy důležitá příslušnost

k regionální skupině.

Většina Huculů se hlásí k řeckokatolické nebo pravoslavné církvi a věřící je dá se říct každý druhý.

Huculská rodina (Jaremče – možnost vypůjčení tradičního oděvu pro fotografování).

Huculové jsou jednou z pěti (Lemkové, Bojkové, Huculové, Doliňané a Verchovinci) podskupin Rusínů, kteří žili na území Podkarpatské Rusi již za Rakouska-Uherska a stejně jako ostatní skupiny Rusínů, i Huculové si svou kulturu zakládají především na folklóru a lidových tradicích. Počet lidí hlásících se k huculské minoritě však klesá, a to kvůli nátlaku ze strany ukrajinské vlády, která neuznává regionální menšiny.

Vlněné vesty prodávané na trzích v Jaremče.

Etnická skupina Huculů žije především na svazích Karpat a to především kvůli chovu a pastvě ovcí. Na pastvě ovce většinou hlídá starší ovčák, který se potom také stará o dojení a výrobu sýra – brynzy. Vyrobený sýr se z části dá majitelům ovcí a zbytek se prodá na místních trzích. Díky ovcím mají Huculové také dostatek ovčí vlny, která je důležitá pro typický oděv, především tedy ten zimní – na vlněné vesty, kabáty, čepce, rukavice.

Co se týče kultury, jsou Huculové výborní hudebníci: typickým hudebním nástrojem pro toto etnikum (a žádné jiné) je **trembita** – dlouhá dutá dřevěná trubka, která vydává velmi pronikavý zvuk. Tento nástroj dříve prý sloužil místo telefonu, Huculové si s ním přes celá široká údolí dávali signály o různých sešlostech, ale hlavně se tím ohlašovaly začátky různých svátků – těch pravoslavných a řeckokatolických. Huculové mají též řadu různých národních písní, obzvláště známé jsou tzv. **kolomyjky** – kombinující folkové tance s rychlými zvučnými a vtipnými slokami. Kolomyjky pochází nečekaně z Kolomyji, kde jsou žánrem mnoha místních hudebníků. Na Kolomyjky se tančí během národních sešlostí, na svatbách, festivalech, nebo jen tak pro zábavu.

Horští Huculové a jejich typické trembity z dvou vydlabaných částí dřeva, která jsou pak svazována opět dohromady.

Kolomyjka.

Huculové jsou velmi pracovití, umí vše – ať už jde o chov ovcí, obdělávání půdy, sekání dřeva, ruční praní, a dále zájmové řezbářství, keramika a samozřejmě ani nesmí chybět ženská činnost – vyšívání a pletení. Huculovi v šatní skříni nesmí chybět alespoň jedna vyšívaná košile s lidovými symboly, jako např. s vlčími máky či kalinou.

Vyšívaná vlněná tkanina a ručně vyřezávaný nábytek.

Národní muzeum Huculštiny v Kolomyji.

Vlevo: Kamna z keramických kachlí, která si mohli dovolit jen bohatí. Tradiční barvy – barvy přírody – zelená, žlutá, hnědá. Motivy každodenního života .

Vpravo: Kožený ručně vyřezávaný mužský pás (obě fotografie z Národního muzea Huculštiny v Kolomyji)

Každý Hucul i Huculka má svoje kladivo (sekyrku), jakýsi symbol a zároveň opěrnou hůlku. Všichni, muži i ženy, je měli různě zdobené a ručně ryté.

Oděv ženicha a nevěsty (vpravo) – výrazné vrstvení oděvu u nevěsty – taška, šátky, suknice, kabát a doplňky. Národní muzeum Huculštiny v Kolomyji.

Vyšívání je pro Huculky velkým koníčkem a prvkem jejich etnické identity. Ručně vyšívají polštáře, povlečení, koberce, ubrusy, oblečení a doplňky, jako například šátky.

Kolomyja jakožto centrum Huculštiny v Ivano-Frankivské oblasti je sídlem Národního muzea Huculštiny, ke kterému patří i

Muzeum Pysanka – symbol města Kolomyja.

muzeum Pysanka, ve kterém se nachází nad tisíc exponátů kreslených vajec – kraslic (pysanek). Na fotografiích jsou zachyceni lidé z dávných dob při tomto umění, v muzeu jsou také

kraslice barvené známými osobnostmi a vystavené jsou vejce z různých krajů Ukrajiny a koutů světa. K vidění jsou také nejrůznější techniky zdobení a významy ornamentů.

Pravoslavná dřevěná cerkva (kostel) a Národní muzeum Huculščiny v Kolomyji.

Kromě Kolomyji navštěvují turisté kvůli Huculům i další města a obce, například Jaremče, ležící na řece Prut. V Jaremče jsou pro turisty denně trhy, kde lze koupit tradiční vyšívané košile, vlněné vesty, ponožky, ale také dřevěné šperky, ručně vyráběná mýdla, zdobené nádobí a keramiku a mnoho dalšího. Místo je velmi navštěvované také kvůli poloze v horách, skalnatému terénu a divoké řece.

Podle Huculů je také pojmenováno plemeno koní – hucul, které se původně chovalo v rumunské části – Bukovině. Jde o paradox – když se lidí zeptáte, zda znají Huculy, většina z nich zná spíš ono plemeno koní, než etnikum, což je škoda, protože Huculové jsou velmi pohostinní, poctiví, pracovití a přátelští. Sami říkají, že Hucul nezná potíže, protože se všemi si tak jako

tak nakonec poradí, takže to potíž není. Bohužel počet Huculů klesá a hlubší povědomí o tomto etniku má už spíše jen starší generace, která opravdu stále obývá ony svahy

Karpat, kam se moderní civilizace zatím moc nedostala, a tak si tam lze to své stále ještě nějakou chvíli uchovat.

Rusíni v Maďarsku

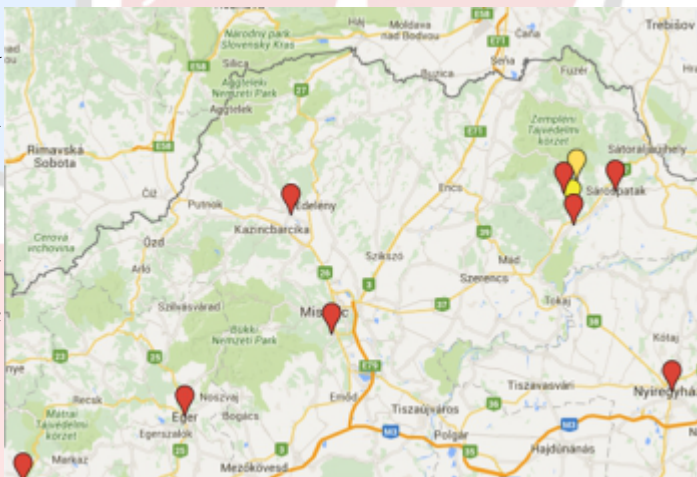
Šárka Hlaváčková, Filip Obermajer

Přestože o Rusínech v Maďarsku bývá slyšet velmi málo, jejich počet se v posledních letech zvýšil. První oficiální údaje o Rusínech přináší sčítání lidu, které nařídil Josef II. v roce 1784. Počet příslušníků této minority byl tehdy odhadován na 21 000.

Největší pokles jejich počtu je z období 2. světové války. V roce 1939 Sovětský Svaz uvěznil velkou část Rusínů z Podkarpatské Rusi (i z území Maďarska), a přesunul je do pracovních táborů na Sibiř. Sovětskou čistku přežilo kolem 8000 Rusínů. V Maďarsku Rusínů ubylo a kolem roku 1942 jich zde bylo evidováno pouze 2216. Podle maďarského sčítání obyvatel z roku 2001 se k rusínské národnosti přihlásilo 2 079 osob, při sčítání v roce 2011 to už bylo 2 079 osob, což je nárůst o 87 %. Odhady rusínských organizací jsou ovšem vyšší – v roce 2015 se počet Rusínů měl pohybovat kolem 10 000 občanů.

Rusíni patří také (vedle Bulharů, Romů, Řeků, Chorvatů, Poláků, Němců, Arménů, Rumunů, Srbů, Slováků, Slovinců a Ukrajinců) k etnikům, které Maďarsko řadí k národnostním menšinám, které mají zvláštní ochranu.

Značná část Rusínů v Maďarsku žije v Budapešti anebo v kraji Borsod-Abaúj-Zemplén, kde jsme navštívili dvě rusínské vesnice Komlóska a Tolcsva.

Rusíni v Maďarsku (2015).

V Komlósce celá zdejší rusínská komunita dodržuje náboženské tradice. Například v neděli v poledne byla vesnice prázdná, protože všichni byli v kostele na nedělní mši.

Mají zde základní školu, kde až do 3. třídy vyučují rusínštinu. Bohužel pouze mluvenou, takže děti neumí psát cyrilicí.

Díky štědrému starostovi, příspěvkům z komunity samotné a poplatkům za nákladní dopravu, která zdejším krajem projíždí, bylo nedaleko Komlósky nově vystavěné kulturní centrum Rusínů – tzv. Rusínský dóm – třípatrový dům s venkovním parkovištěm a amfiteátrek hned po boku, který se používá jako zázemí rusínské komunity nejen v Maďarsku.

Každý rok se zde pořádá sraz Rusínů ze Slovenska, Polska, Maďarska, Rumunska a Ukrajiny. Celá vesnice se v průběhu roku stará o tento dóm, a když přijde den oslav, tak se zde hodně pije, konzumují místní speciality, tančí a zpívá.

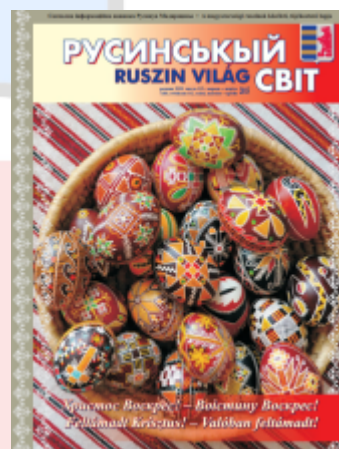
Uvítací cedule na Rusínském dómu, který je uprostřed lesů.

Pan László Popovich se zde stará o zdejší rusínskou komunitu, ktorá tvorí viac ako 80 % celej vesnice. Na fotografii ukazuje pozvánku na Mezinárodný Rusínsky sraz, ktorý letos pořádá. Očakávaná účasť bola okolo 600 ľudí.

Maďarsko zdejší komunitu v posledných rokoch finančne podporuje. Místní Rusíni majú záujem, aby jejich rusínska národnosť nezmizela z paměti mladších generácií. Vydávajú pravidelné periodikum „Ruszin Világ“, ktoré je psané v rusínštině i v maďarštině. Funguje zde niekoľko tanečných spolku a pri cirkevných sviatkoch sa schádzajú celé vesnice a oslavujú spoločne.

Rusínský dvoměsíčník Ruszin Világ (Rusínský svět).

Mezi společné znaky Rusínů patří rusínština, která používá místo latinky cyrilici a je velmi podobná ukrajinštině. Rusíni jsou silně věřící lidé patřící z části k řeckokatolické a z části k pravoslavné církvi. K jejich kulturnímu dědictví patří písně, jazyk, dřevěné cerkve, tradiční kroje nebo specifická gastronomie.

Starší generace na návsi v Tolcsavě.

Krajina v oblasti Tókaj

Rusínští rolníci na přelomu 19. a 20. století.

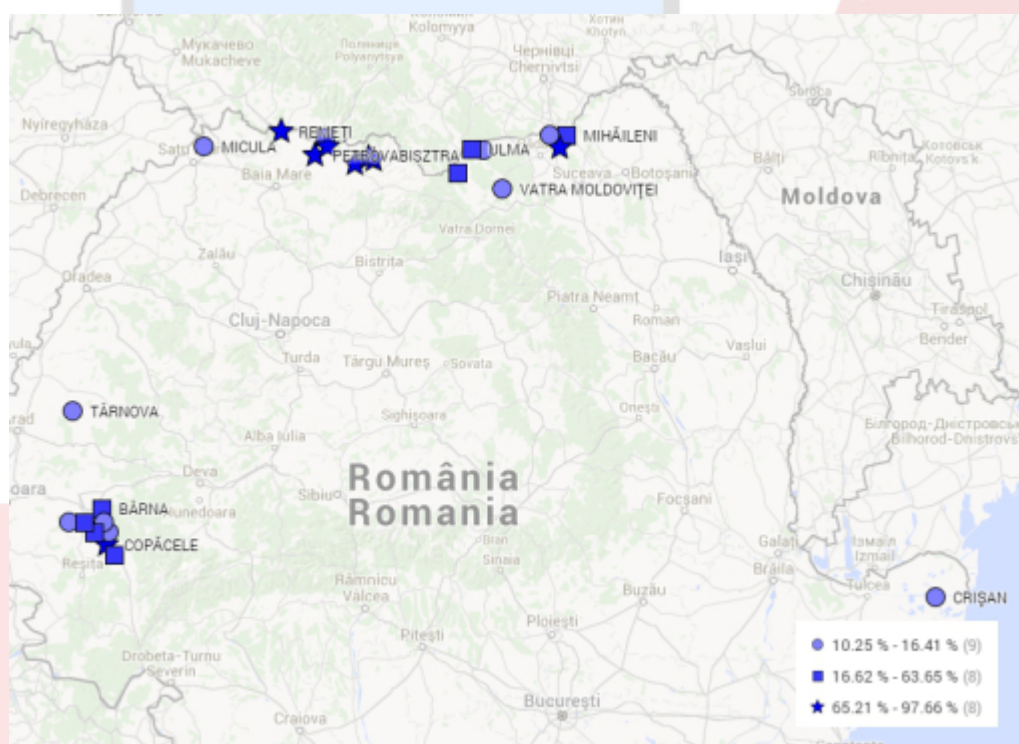
Rusíni v Rumunsku

Šárka Hlaváčková, Filip Obermajer

V Rumunsku patří Rusíni většinou mezi Huculy a velká část z nich odvozuje svůj původ na území dnešní Ukrajiny. Nacházejí se především v severní části, kde ovšem žije i mnoho Ukrajinců.

Rusínština, kterou může někdo považovat za zvláštní směs ukrajinštiny a západnějších slovanských jazyků (zejména slovenštiny a polštiny), se zde kvůli její odlišnosti od rumunštiny (románský jazyk) přiklání ještě více k ukrajinštině a je od místního ukrajinského nářečí prakticky k nerozeznání. Rusínština v Rumunsku se tedy spíše stává ukrajinským dialektem.

V celém Rumunsku žilo v roce 2002 více jak 55 tisíc lidí hlásících se k ukrajinské národnosti. Více tři čtvrtiny z nich žijí v severních regionech při hranicích s Ukrajinou. Mnoho z nich dodnes rumunsky nemluví.

*Ukrajinci
v Rumunsku.*

V severní části země naleznete mnoho vesnic s dvojjazyčnými (rumunskými a ukrajinskými) názvy na cedulích.

V Rumunsku je většina obyvatel pravoslavných křesťanů (87 %), a z toho vyplývají i svátky slavené v tomto regionu.

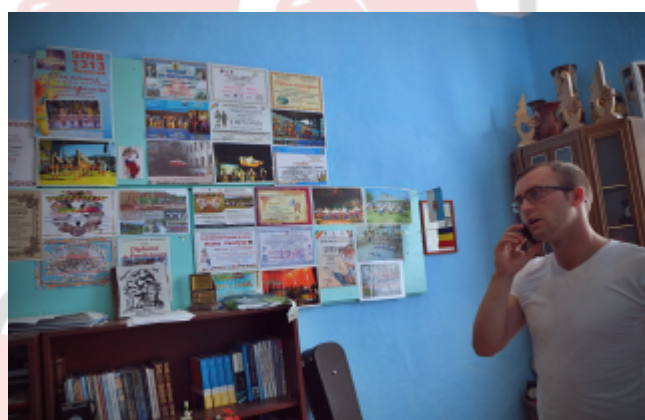
Sami Rusíni nám neřekli žádné další zvláštní svátky, či způsoby oslav těchto svátků, které by měly kořeny sahající více než pár desítek let do minulosti a byly typické pouze pro jejich etnikum. Většina svátků je stejná i pro Ukrajince, právě proto, že se odvíjí od společného náboženství.

Rumunská vesnice Drochia

Starosta ukrajinské vesnice Remeți, ve které prý více než polovinu obyvatel tvoří Rusíni.

Bălcauți. Učitel místní základní školy vytvořil ve staré školní budově nejúspěšnější taneční soubor kozáčku v Evropě a nyní se chystá otevřít lokální muzeum.

Jediný rozdíl, který je tak při rozhovorech s Ukrajinci a Rusíny v Rumunsku patrný, tkví v tom, kdy jejich předkové přišli na toto území. Za Rusíny se zpravidla považují lidé, kteří sice pocházejí z míst, kde postupem času skutečně vznikla Ukrajina, ovšem jejich předkové odtamtud odešli ještě dávno předtím. Rumunští Rusíni za své předky považují dřevorubce a pastevce ovcí, kteří přišli z území dnešní Ukrajiny.

Merry Cemetery - Săpânța. Na každém náhrobku je znázorněn výjev ze života zemřelého.

V Rumunsku se stále mnoho obyvatel žije prakticky samostatně, v obchodech na vesnicích naleznete pouze základní potraviny. Přes den svěrují rodiny své krávy pastevcům, kteří jim je každý večer přiženou zpátky.

Nekonečná políčka a pastviny ve východním Rumunsku.

Rumunské kostely.

To lepší z rumunských cest.

Západ slunce.

Rusíni v Moldávii

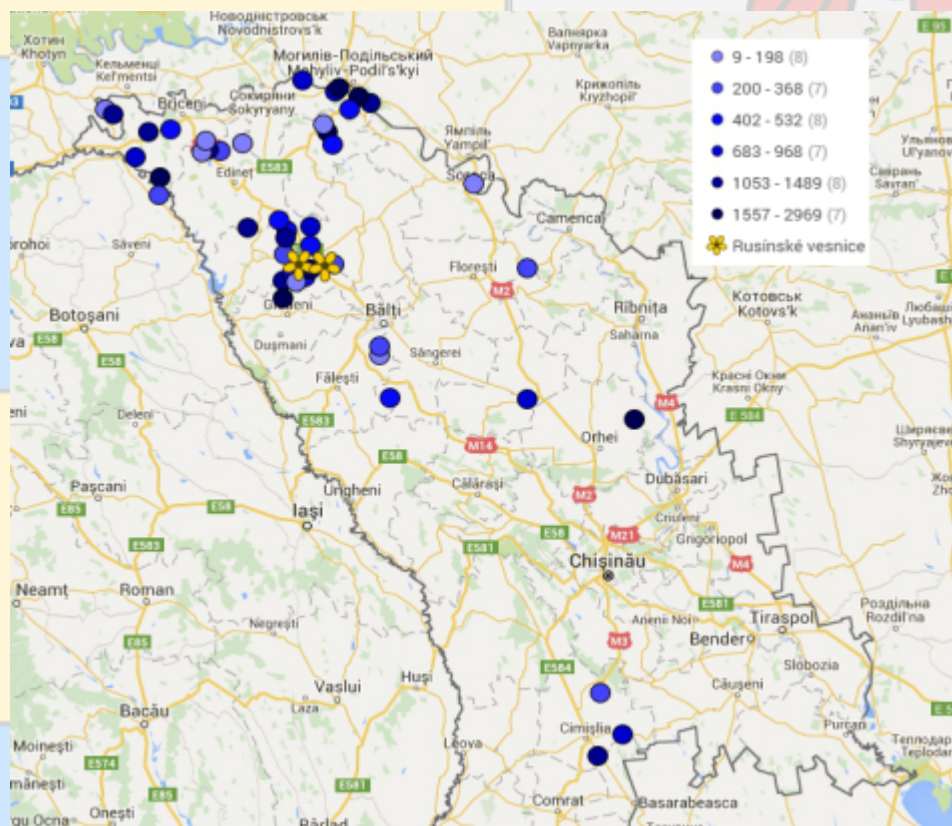
Šárka Hlaváčková, Filip Obermajer

V Moldávii žije dohromady přes 3,5 milionu obyvatel, z toho téměř 700 tisíc z nich žije v hlavním městě Kišiněv. Od roku 2013 se zde rozhodnutí ústavního soudu nemluví moldavsky, ale rumunsky. V praxi se ale nic nemění, moldavština byla prakticky pouze dialektem rumunštiny.

Přestože zmínky o současných moldavských Rusínech v literatuře k dispozici jsou – nejvíce asi u Sergeje G. Suljaka, který ve své disertační práci píše, že ve dvou místních vesnicích Rascani a Bulhac se nachází více jak 80 % rusínské populace – naprostá většina z nich se považuje za Ukrajince.

Pastevci ovci ve východní Moldávii.

Ukrajinské osídlení Moldávie.

Rusíni mají s Ukrajinci mnoho společného. Už jen samotné slovo „Rusyn“ pochází z doby, kdy se území Ukrajiny nejmenovalo Ukrajina, ale Kyjevská Rus.

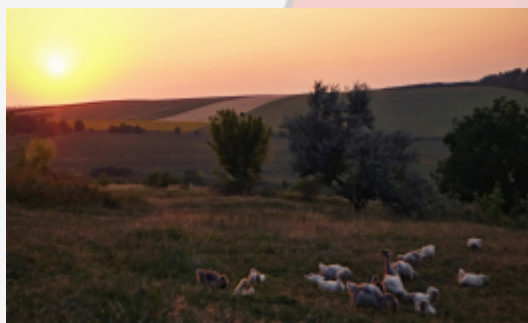
Největším problémem je proto fakt, že zdejší Rusíni mají problém se svou identitou. Někdy se považují za Ukrajince, jindy za Rumuny a ti, kdo jsou Huculové, nevědí, že jsou součástí Rusínů. Neznalost své národnosti způsobuje nejednoznačnost pojmu Rusín. Kvůli velké shodě tradic, svátků a celkové kultury se pojem Rusín zaměňuje za pojem Ukrajinec.

Nicméně Rusíni samotní jsou velmi citliví na otázku, jestli nejsou spíše Ukrajinci. Považují se za samostatný národ s odlišným jazykem, který nemá vlastní stát. Jejich soudržnost je obdivuhodná a dodržování tradičních hodnot pro západní civilizaci nepochopitelné. V rodině má hlavní slovo muž, žena vaří a stará se o domácnost. Tyto hodnoty jsou neochvějné.

*Paní Valentina
Mitraviuk ve vesnici
Zgurica. Stala se
klenotem naší výpravy
do Moldávie – uvařila
nám boršč a nabíla
fotoaparáty. Je to*

Huculka, která dbá o tradice. Ukázala nám tkalcovský stav, na kterém tká typické huculské deky z ovčí vlny. Sama si vyrobila i tradiční kroj, který má na sobě.

*Vesnice večer,
zvířata se vrací
z pastvy domů.*

Rusové (staroobřadníci) v Lotyšsku

Kristina Nesterenko, Lera Ivkina

Pravoslavné staroobřadnictví je náboženství, které vydrželo pronásledování, trestání, vystěhování, ale i přijetí a adaptaci na nové životní podmínky. Bez ohledu na to, že výjimečnost tohoto náboženství spočívá v dodržování starých tradic a v odmítání novinek a reforem, jsou jeho příslušníci velice flexibilní a snadno se adaptují. Specifičností staroobřadníků je rychlá adaptace na nové podmínky, přátelské vztahy s lidmi jiných konfesí, dodržování pravidel určitého státu a používání jazyka daného státu. Starověrci jsou považováni za velice pracovité lidi, kteří vždy dosahovali úspěchů v zemědělství, což přispívalo ke zlepšení ekonomických a přátelských vztahů s místním obyvatelstvem.

*Modlitební dům ve
městě Ekabpils,
Latgalsko*

Mužská a ženská část v modlitebním domě.

Po církevním rozkolu v ruské pravoslavné církvi v 17. století se staroobřadníci stěhovali i na území Latgalska, současného Lotyšska, kde se ukázali být dobrými pracovníky, úspěšnými podnikateli, lidmi vážícími si náboženství a jazyka cizího státu. Doposud mají staroobřadníci v Lotyšsku dobré postavení bez ohledu na to, že situace ruské minority v státech Pobaltí není jednoduchá. Všichni starověrci mají lotyšské státní občanství a sami se považují za původní obyvatelstvo daného státu. Většina z nich má zájem o zdůraznění náboženské příslušnosti při sčítání lidu a vyčlenit se tak od pravoslavné ruské minority.

Představitel komunity ve městě Ekabpils ukazuje bibli ze 16. století.

V ruské čtvrti v Rize.

Na rozdíl od staroobřadníků v Rumunsku se lotyšští starověrci nesnaží bojovat proti času, ale naopak ho přijímají a využívají ve svůj prospěch. Používají auta, internet, mobilní telefony, považují se za hybatele pokroku, za úspěšné lidi. Nejúspěšnější z nich staví modlitebny a pomáhají finančně rozvoji komunity. Od státu získávají finanční podporu jenom v podobě jednorázových příspěvků, jako například při organizaci dětských táborů.

*V modlitebním domě
v Daugavpilsu, Latgalsko.*

Na území Lotyšska se nacházejí desítky modliteben a šest kostelů. Absolutní většina starověrců Lotyšska jsou *bezpopovci* pomorského vyznání (neuznávají vysvěcené církevní představitele – popy) a kvůli tomu, že nemají duchovního otce, nemají ani církevní hierarchii. Ze svátostí uznávají jenom křest a svátost smíření, které uskutečňují místní představitelé církvi.

Bezpopovci pomorského vyznání uznávají manželství, na rozdíl od bezpopovců fedosejevského vyznání, kteří provádějí misionářskou činnost, ale ve skutečnosti mizí. V Lotyšsku zůstali jenom čtyři lidé fedosejevského vyznání, kteří jsou velice izolovaní, nepřijímají pokračování rodu, aby nepodrobovali své děti mukám do druhého příchodu Pána Ježíše.

Kromě kostelů mají staroobřadníci v lotyšské Rize Grebenščikovskou vysokou školu, kde se dá získat titul bakaláře, organizují pěvecké sbory, bratrstvo mládeže.

Grebenščikovský kostel.

Předseda Grebenščikovské komunity.

Přehrávky národních písní.

Komunita starověrců v Lotyšsku je největší ve světě a dá se říct, že je i velice dobře prospívající. Za podmínek současných procesů spojených s globalizací existuje potřeba diferenciaci sebe sama, a to například z hlediska etnicity a náboženství.

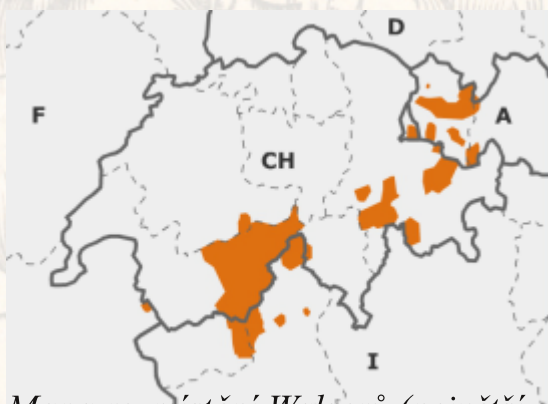
„Co nám pomáhá zachránit naši identitu? To, že držíme krok s časem, předáváme dětem naše náboženské povědomí takovým způsobem, aby měly motivaci a zájem považovat se za staroobřadníky“.

Walserové

*Kristýna Jandáková, Nikola Kociánová,
Veronika Pozníková, Aneta Rosenhoferová*

Walserové (nebo také Walseři), jsou potomci německých (alemanských) kolonistů pocházejících z Horního Wallisu, usazujících se ve 13.–15. století ve vysokohorských alpských oblastech Švýcarska (kantony Wallis, Graubünden, zčásti Ticino) s přesahy do severní Itálie (severní Piemont, Aosta), Lichtenštejnska a západního cípu Rakouska (Vorarlberg, Tyroly). Ve svých nových sídlech byli v tehdejším feudálním systému nadáni řadou práv a svobod.

Mapa rozmístění Walserů (největší souvislá barevná plocha je zároveň místem, odkud Walseři pocházejí)

*Migrace
Walserů*

Počet Walserů ve všech zemích je odhadován na zhruba 30 000 osob. Největší počet Walserů dnes žije ve Švýcarsku (16 500), Rakousku (8 360), Itálii (3 610) a v Lichtenštejnsku (1 530). Zde tvoří nejvyšší procentuální podíl obyvatelstva ze všech států, kde se Walseři nachází.

*Vinice v Lichtenštejnsku. V pozdálí hrad
Vaduz. (23. 6. 2015)*

Walsеровé se dosud vyznačují osobitou tradiční materiální a duchovní kulturou, zejména ve spojitosti s alpským hospodařením. V posledních desetiletích však již došlo ke značnému narušení a rozpadu roztroušených walserských komunit, k vyliďňování vesnic a počínající ztrátě jejich typického nářečí.

Většina obyvatel hovoří kromě němčiny také zvláštním dialektem alemánské němčiny, který je velmi odlišný od klasické němčiny a pro toto etnikum je typický. Tento dialekt je převážně používán v rodinách a na pravidelných sešlostech celé této komunity, které se konají každé 4 roky. Kvůli snižujícímu se počtu walserského obyvatelstva se ale toto nářečí podaří zaslechnout v lichtenštejnských a švýcarských vesničkách jen málokdy. Toto nářečí vzniklo delší izolací obcí od komunity a odlišuje se podle toho, v jaké oblasti či zemi Walseři žijí.

Walsеровé jsou na svůj původ velice hrdí.

Avers-Juppa, Švýcarsko 24. 6. 2015

Walserské muzeum, které zachycuje život této alpské komunity

Triesenberg, Lichtenštejnsko 23. 6. 2015

U obyvatel alpských vesniček s dřevěnými domky bychom mohli najít několik typických pokrmů, které ale musely být jednoduché a nesměly stát mnoho peněz.

Většina lidí byla farmáři, a tak základem jejich jídelníčku byly hlavně mléčné produkty z jejich chovu – mléko, sýr, mléčné (a později i rýžové) pyrė. Oblíbená byla také jídla z brambor, a to především zapečené brambory s vepřovým sádlem. Do walserského jídelníčku patří i zelí a také maso, které je nejčastěji uzené.

400 let starý tradiční walserský dům.

*Triesenberg,
Lichtenštejnsko
26. 6. 2015*

Nádobí, které Walserové v minulosti používali k přípravě pokrmů.

Špece (vaječné noky), uzené maso a kysané zelí jsou dodnes častými pokrmy na walserských stolech.

Samozřejmostí u walserského obyvatelstva jsou svátky a tradice, většina z nich se však neliší od těch lichtenštejnských a švýcarských. Mimo tradic, jako jsou Vánoce, Nový Rok a Velikonoce, dodržují Walseři jednu poměrně neobvyklou. Při narození dítěte dostane novorozeně chléb s brusinkami, který je mu seslán jako dar od Matky Boží Panny Marie. Další poměrně odlišnou tradicí je průběh walserského pohřbu. Než se tato smuteční událost uskuteční, procházejí lidé na hřbitov smuteční bránou, která je ozdobena smutečním kvítím.

Fotografie zachycující walserskou slavnost

Převážná většina walserského obyvatelstva jsou katolíci. Někteří navštěvují kostely pravidelně každý týden a jiní jen o svátcích.

Výjimku tvoří Walseři v oblasti Werdenberg u Bernu a v některých údolích kantonu Graubünden. V 16. století rozhodly úřady v Bernu, že se má obyvatelstvo ve všech podřízených obcích stát protestanty, a určily tak i náboženskou příslušnost místních Walserů. V největším švýcarském kantonu Graubünden se ale každá obec mohla sama rozhodnout, jakou konfesi přijme. Proto se tedy ve švýcarských alpských vesničkách najdou i Walserové, kteří se řadí k protestantům.

Kostel v Triesenbergu.

Petr Kokaisl a kol. (Dana Benediktová, Pavla Blaszczyková, Kristýna Došková, Martina Elicarová, Ondřej Fišer, Veronika Fučíková, Hana Housková, Lucie Javůrková, Miloš Jodas, Jakub Kratochvíl, Milan Mayer, Ingeborg Mészlová, Marie Milenovská, Romana Mondryk, Petr Müller, Markéta Sovová, Kateřina Tomšů, Veronika Volfová, Tereza Wagnerová)

Pestrá Evropa. Toskové a Gegové v Albánii, Albánci v Černé Hoře, Makedonii a Srbsku – Kosovu, Bretonci ve Francii, Gagauzové v Moldávii, Ladinové v Itálii, Rusíni na Slovensku, Ukrajině, v Maďarsku, Rumunsku a Moldávii, Huculové na Ukrajině, Rusové (staroobřadníci) v Lotyšsku, Walserové ve Švýcarsku

NOSTALGIE, 2015.

NOSTALGIE
nostalgie.praha@seznam.cz

Tisk Tribun EU, Brno